

Қазақстан Республикасы Заң шығару Институтының Жаршысы

**№ 1-2 (29-30)
2013**

ҒЫЛЫМИ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖУРНАЛ

Меншік иесі және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заң шығару институты» ММ

2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
<http://www.izrk.kz> сайтында
орналастырылған

Заң ғылымдары бойынша
диссертацияларының негізгі ғылыми
нәтижелерін жариялауға арналған
басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес:
Б.М. Имашев (Төраға)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смағұлов
И.Ш. Борчашвили
М.Ш. Қоғамов

Редакциялық алқа:
Н.М. Әбдіров
З.С. Байниязова (Саратов қ., РФ)
Б.М. Бишманов
С.Ф. Бычкова
М.Т. Ғабдуәлиев
Д. Досмырза
А.Д. Жүсіпов
Т.Е. Қаудыров
В.Т. Қоныс
Ж.О. Құлжабаева
А.М. Нұрмағамбетов
Р.Т. Нұртаев
С.М. Рахметов
Ә.Г. Сақтағанов
Т.С. Сафарова
М.А. Сәрсембаев
А.М. Сәрсенов
Т.Ә. Серікбаев
У. Шапақ

Қазақстан Республикасы Мәдениет
және ақпарат министрлігі
Ақпарат және мұрағат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлік
№ 11219-Ж 15.11.2010 ж.

Мекен-жайы:
Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ.,
Орынбор қ., 8 үй
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru

МАЗМҰНЫ

Қазақстан Республикасы Әділет министрі Б.М. Имашевтың Қазақстан Республикасы Премьер-Министрі С.Н. Ахметовтың қатысуымен өткізілген Министрліктің кеңейтілген алқа отырысындағы сөйлеген сөзі, Астана қ., 2013 жылғы 11 ақпан	9
<i>«Қазақстан – 2050» Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты»</i>	16
А.А. СМАҒҰЛОВ Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауы аясындағы елдің саяси және құқықтық жүйесін дамытудың негізгі бағыттары	16
Р.Т. НҰРТАЕВ Әділеттілік қағидатын сақтау кепілдігін нығайту мақсатында құқықтық мониторинг институтын жетілдіру және дамыту тапсырмаларын шешудегі Қазақстан Республикасы Президенті – Ұлт Көшбасшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың «Қазақстан – 2050» Стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында айтылған идеяларды жүзеге асырудың өзекті мәселелері туралы.....	21
<i>Конституциялық және әкімшілік құқық</i>	33
М.Т. БАЙМАХАНОВ Қазақстандағы мемлекеттік қызмет көрсету институты және оның құқықтық жанамалығы.....	33
С.Ф. БЫЧКОВА Қазақстан Республикасында конституциялық қадағалауды заңнамалық реттеудің кейбір проблемалары туралы	39
Д. ДОСМЫРЗА Мемлекеттік басқару процесіндегі кедендік әкімшілік жүргізу жүйесі	45
С.С. ШЕШЕНБАЕВА Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекс (жаңа редакциясы) нысанасының көлемі және әкімшілік заңнаманы реформалаудың түп мәтінінде «лауазымды тұлға» ұғымы.....	51
М.Т. ҒАБДУӘЛИЕВ Жергілікті өзін-өзі басқарудағы көкейтесті мәселелер (ой-пікірлер).....	55
<i>Азаматтық, азаматтық іс жүргізу құқығы</i>	62
Е.Н. НҰРҒАЛИЕВА Қазақстан Республикасы Еңбек кодексі нормаларын қолданудың тәжірибелік мәселелері	62

С.К. ЫДЫРЫШЕВА, А.В. ТРИНКОЛЕНКО	
Ноу-хауды беру келісім шарты өнеркәсіптік меншік объектілеріне құқықтарды басқа тұлғаларға беру шартының түрі ретінде	66
«Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне меншік құқығын қорғауды, шарттық міндеттемелерді қорғауға кепілдік беруді күшейту мен оларды бұзғаны үшін жауапкершілікті қатаңдату мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы бойынша Қазақстан Республикасы Каспий қоғамдық университетінің ұсыныстары	70
С.Б. АҚАТОВА	
Соттарда меншік құқығын қорғау ісі бойынша туындайтын кейбір мәселелер туралы	78
Қылмыстық құқық және қылмыстық іс жүргізу	83
С.М. РАХМЕТОВ	
Қылмыстық кодекстің коммерциялық сатып алуға не сыбайлас жемқорлық қылмысқа арандату үшін жауаптылық туралы нормаларын жетілдіру проблемалары (ҚК 349 бабы)	83
Н.А. САРТАЕВА	
Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексі: уақыт призmasıмен қарағанда (1997-2003 жж.)	89
Т.Ә. СЕРІКБАЕВ	
Баланы қорғау және қылмыстық заңнаманы дамыту	94
М.Н. БАРАНОВ, А.Е. ЖҰМЖАЕВА	
Пробациялық қызметте электрондық аңду құрал-жабдықтарын қолданудағы шетелдік тәжірибе	98
Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану	102
М.А. СӨРСЕМБАЕВ	
КО (БЭК) құқығының, ДСҰ құқығы мен Қазақстанның құқық жүйесінің заңдық мазмұны және оларды біріздендіру проблемалары	102
Ж.И. ИБРАГИМОВ	
Еуразиялық экономикалық одақтың құрылуының құқықтық мәселелері.....	111
Мемлекеттік тілде заң шығару тәжірибесінен	118
Н.М. ПРИМАШЕВ	
Азаматтық авиация саласының техникалық терминдері мен нормаларын аударудың кейбір аспектілері	118
М.Ә. АЙЫМБЕТОВ	
Заң терминдерінің түпмәтіндік қолданысы	124
Ж.М. ТҰРАРОВА	
Азаматтық кодекстің стильдік мәселелері	127
Шетелдік тәжірибе	131
З.С. БАЙНИЯЗОВА (Саратов қ.)	
Құқықтық жүйе Ресейдегі азаматтық қоғамның қалыптасуы мен дамуының заңды өлшемшарты ретінде	131
Б.Б. СУДАВИЧИУС (Вильнюс қ.)	
Литва Республикасында қаржы рыногын қадағалау жүйесі	135
Е.Б. ВАЙТЕКЕНЕ (Вильнюс қ.)	
Литва Республикасында азаматтықты құқықтық реттеудің конституциялық негіздері	141
А.В. СКРЫПНИКОВ (Мәскеу қ.), А.П. ДОЛГОВ (Пенза қ.), К.А. ДОЛГОВ (Мәскеу қ.)	
Қазіргі заманғы Ресейдегі білім беру бастамалары	148
О.В. МУЗА (Киев қ.)	
Украинада әкімшілік іс жүргізу доктринасының қалыптасуы	158
И.А. ГУМЕНЮК (Киев қ.)	
Украина заң ғылымында «мемлекеттің әлеуметтік міндеттемелері» ұғымының мазмұны	164
С.А. БОГОЛЮБОВ (Мәскеу қ.)	
Қазақстанның, Ресейдің және Беларусьтің экологиялық-құқықтық басымдықтары	168

Б.Б. САМАРХОДЖАЕВ, М.А. АХАДОВА (Ташкент қ.)	
Инвестициялық құқықтық қатынастар және инвестициялық қызмет ұғымы	176
О.О. ЖУРАВЛЕВА (Мәскеу қ.)	
Ресей Федерациясында мемлекеттік емес зейнетақымен қамсыздандыруды салықтық-құқықтық ынталандыру проблемалары	182
А.В. ШМОНИН, О.И. СЕМЫКИНА (Мәскеу қ.)	
Ресейдегі экономикалық бағыттағы қылмыстарға қарсы күрестің мән-жайы туралы мәселе	187
В.Л. КУДРЯВЦЕВ (Мәскеу қ.)	
РФ ҚК «Террористік акт» деген 205-бабының 1-тармағында көзделген қылмыстың объективтік жағы: теория және практика мәселелері	193
О.В. МАКАРОВА (Мәскеу қ.)	
Ресей қылмыстық сот ісін жүргізудегі сот төрелігін іске асырудың халықаралық стандарттарын жүзеге асыру туралы	202
С.В. ПРИЛУЦКИЙ (Киев қ.)	
Сот төрелігін іске асыруға халықтың тікелей қатысуы: Украинадағы заңнамалық реттеу проблемалары	211
Э.Л. СИДОРЕНКО (Мәскеу қ.)	
Қылмыстық құқықтағы «жәбірленуші» ұғымы мен оның белгілері туралы мәселе	218
Э. БЕСЕЛИЯ (Кутаиси қ.)	
Грузиядағы азаптауды және басқа да қатал, адамгершілікке жат немесе ар-намысты қорлайтын іс-әрекеттер мен жазалау түрлерінің алдын алудың тұжырымдамалық тәсілдері	224
М.Н. КОПЫЛОВ (Мәскеу қ.), НГУЕН КУАНГ ТЬЕН (Вьетнам)	
Экологиялық тұрғыда тұрақты қалалар туралы халықаралық құқықтағы әмбебаптылық пен өңірлілік (АСЕАН мысалында)	234
Л.Э. КАМЕНКОВА (Минск қ.)	
Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығының Экономикалық Соты жанындағы Дауларды реттеу жөніндегі халықаралық орталық: шаруашылық жүргізу субъектілеріне арналған артықшылықтар	242
И.М. АЛИЕВ (Баку қ.)	
Қазіргі заманғы Әзербайжандағы діндарлық пен мемлекетті салыстыра қарау	247
Құқық қолдану тәжірибе	251
К.А. АРАЛБЕКОВА	
«Балаларың үшін алимент төле!»	251
Жас ғалым мінбері	253
Б.Н. КӨРПОВ	
XVIII – XIX ғасырлардағы либералды идеологиялық парадигманың қалыптасуы мен дамуы	253
А.Д. НАУРЫЗБАЕВ	
«Мүлік», «мүліктік құқық» түсінігі және олардың «меншік», «меншік құқығы» категорияларымен ара қатынасы	257
Г.Т. ҚАНАПЬЯНОВА	
Мемлекеттің мүліктік құқықтарын қорғаудың азаматтық-құқықтық тәсілдерінің жүйесі	265
Т.М. АЙТАНОВ	
Қазақстанның әлеуметтік жаңғырту жағдайындағы медиация институтының дамуы	269
Г.Х. ЮСУПОВА	
Қазақстан Республикасы Жоғары Сотының нормативтік сот тәжірибесі туралы	274
А.Т. ҚОНЫСБЕКОВА	
Адам саудасына қарсы тұрудың көкейкесті мәселелері	278
Д.Ж. СМАҒҰЛОВА	
Қылмыстық сот ісін жүргізу саласындағы халықаралық құқықтық ынтымақтастық	283
Н. ЕЛАМАНОВ	
«Экстремизм» және «терроризм» ұғымдарының арақатынасы	288
С.С. УМАРОВ	
Жоғарғы Соттың нормативтік қаулыларын қолдануда туындайтын кейбір мәселелер туралы	293

А.С. СЕЙЛХАНОВА	
Қазақстан Республикасындағы адам саудасымен күресудегі алдын-алу шараларын жетілдіру	298
Б.С. КҮЗЕМБАЕВА	
Трансұлттық ұйымдасқан қылмыстылық және оның Қазақстан Республикасындағы белгілері	302
А.М. КЕНЖАЛИЕВА	
Қылмыстық іс жүргізудегі тергеу қателіктерінің түсінігі	307
М.Ж. МЕЛДЕБАЙ	
Сотталғандардың жеке басы қауіпсіздігі мен ар-ождан бостандығын қамтамасыз ету	312
Е.К. ҚҰРМАНОВ	
Қылмыстылықтың алдын-алу жолдары	315
Т.Ж. СЫЗДЫҚОВ	
Қылмыстылықты жасыруға қарсы іс-әрекеттер шаралары	319
У.Б. БАЙМАХАНОВ	
Ақпараттық қауіпсіздік киберқылмысқа қарсы тұру құралы ретінде	323
А.А. МҰХАМАДИЕВ	
Қылмыстық құқықтағы адам өлтірудің субъективтік жағының саралау белгілері	326
Е.М. КҮЛБАЕВ	
Есірткі заттарды және психотроптық заттарды заңсыз дайындау, өңдеу, иемденіп алу, сақтау, тасымалдау, жөнелту немесе сату қылмысының қылмыстық-құқықтық аспектілері	330
О.Ж. ЖҮКЕНОВ	
Қазақстан Республикасы Кәсіпкерлік кодексі жобасының тұжырымдамасын бағалау	335
К. УМИРЗАХОВА	
Ұлттық және халықаралық корпоративтік құқықтың салыстырмалы сипаттамасы.....	338
Сын және библиография	342
РУМЕН СТЕФАНОВ	
«Еуропалық Одақтың сыртқы саясаты» атты В. Катранджиевтің кітабына (Болгария. София: Әскерлік баспасы, 2011) ой-пікір	342
Ақпараттық хабарламалар	346
2013 ж. 12 ақпанда өткен дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама	346
2013 ж. 13 ақпанда Қазан қ. (Ресей Федерациясы) өткен Бүкілресейлік ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама	348
2013 ж. 20 наурызда Астана қ. өткен «Қазақстан Республикасының жаңа қылмыстық заңнамасы: проблемалары, тенденциялары және жетілдіру жолдары» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама	350
2013 ж. 29 наурызда өткен дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама	352
2013 ж. 5 сәуірде Астана қ. өткен «Құқықтық нормалардың орыс және қазақ тілдеріндегі мәтіндерінің теңтүпнұсқалылығын қамтамасыз етудің кейбір мәселелері» атты дөңгелек үстел туралы ақпараттық хабарлама	354
Даналық ойлар	358
Мерейтой	359
З.ғ.д., профессор В.А. Кимнің 90 жасына орай	359
Қазақстан Республикасының Заң шығару институтына 20 жыл	362

**№ 1-2 (29-30)
2013**

Собственник и издатель:

ГУ «Институт законодательства
Республики Казахстан»

Издается с 2006 года

Все материалы журнала
размещаются на сайте
<http://www.izrk.kz>

Включен в перечень изданий
для публикации основных
научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Редакционный совет:

Б.М. Имашев (Председатель)
З.Х. Баймолдина
А.А. Смагулов
И.Ш. Борчасвили
М.Ч. Когамов

Редакционная коллегия:

Н.М. Абдиров
З.С. Байниязова (г. Саратов, РФ)
Б.М. Бишманов
С.Ф. Бычкова
М.Т. Габдуалиев
Д. Досмырза
А.Д. Жусупов
Т.Е. Каудыров
В.Т. Конусова
Ж.О. Кулжабаева
А.М. Нурмагамбетов
Р.Т. Нуртаев
С.М. Рахметов
А.Г. Сактаганов
М.А. Сарсембаев
А.М. Сарсенов
Т.С. Сафарова
Т.А. Серикбаев
У. Шапак

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 11219-Ж
от 15.11.2010 г. Комитета информации
и архивов Министерства культуры
и информации Республики Казахстан

Адрес:

Республика Казахстан,
010000, г. Астана,
ул. Орынбор, д. 8,
тел.: 8(7172)74-02-06; факс: 8(7172)74-14-43
E-mail: instzak-kz@mail.ru

**Вестник
Института
Законодательства
Республики Казахстан
научно-правовой журнал**

СОДЕРЖАНИЕ

Выступление Министра юстиции Республики Казахстан Имашева Б.М.
на расширенном заседании коллегии Министерства с участием Премьер-
Министра Республики Казахстан Ахметова С.Н. по итогам работы
органов юстиции за 2012 год г. Астана, 11 февраля 2013 года 9

*«Стратегия «Казахстан – 2050»: новый политический курс
состоявшегося государства» 16*

А.А. СМАГУЛОВ

Основные векторы развития политической и правовой системы страны
в свете Послания Президента Республики Казахстан Н.А. Назарбаева
народу Казахстана 16
Р.Т. НУРТАЕВ

Об актуальных проблемах реализации идей, озвученных в Послании
Президента Республики Казахстан – Лидера Нации Нурсултана
Назарбаева народу Казахстана «Стратегия «Казахстан – 2050»: новый
политический курс состоявшегося государства», в решении задачи
совершенствования и развития института правового мониторинга в целях
укрепления гарантий соблюдения принципа справедливости 21

Конституционное и административное право 33

М.Т. БАЙМАХАНОВ

Институт государственных услуг в Казахстане и его правовое
опосредование 33
С.Ф. БЫЧКОВА

О некоторых проблемах законодательного регулирования
конституционного надзора в Республике Казахстан 39
Д. ДОСМЫРЗА

Система таможенного администрирования в государственном
управленческом процессе 45
С.С. ШИШИМБАЕВА

Объем предмета Кодекса об административных правонарушениях (новая
редакция) и понятия «должностное лицо» в контексте реформирования
административного законодательства 51
М.Т. ГАБДУАЛИЕВ

Наш трудный путь к местному самоуправлению (размышления) 55

Гражданское и гражданско-процессуальное право 62

Е.Н. НУРГАЛИЕВА

Практические вопросы применения норм Трудового кодекса Республики
Казахстан 62

С.К. ИДРЫШЕВА, А.В. ТРИНКОЛЕНКО	
Договор о передаче ноу-хау как вид договора о передаче прав на объекты промышленной собственности.....	66
Предложения НИИ частного права Каспийского общественного университета по проекту Закона Республики Казахстан «О внесении изменений и дополнений в некоторые законодательные акты Республики Казахстан по вопросам усиления защиты права собственности, гарантирования защиты договорных обязательств и ужесточения ответственности за их нарушение»	70
С.Б. АКАТОВА	
О некоторых вопросах, возникающих в судах по делам о защите права собственности	78
Уголовное право и уголовный процесс	83
С.М. РАХМЕТОВ	
Проблемы совершенствования норм Уголовного кодекса об ответственности за провокацию коммерческого подкупа либо коррупционного преступления (ст. 349 УК)	83
Н.А. САРТАЕВА	
Уголовный кодекс Республики Казахстан: через призму времени (1997-2003 годы)	89
Т.А. СЕРИКБАЕВ	
Охрана детей и развитие уголовного законодательства	94
М.Н. БАРАНОВ, А.Е. ЖУМЖАЕВА	
Зарубежный опыт применения электронных средств слежения в деятельности службы пробации	98
Международное право и сравнительное правоведение	102
М.А. САРСЕМБАЕВ	
Юридическое содержание права ТС (ЕЭП), права ВТО и правовой системы Казахстана и проблемы их унификации	102
Ж.И. ИБРАГИМОВ	
Правовые проблемы создания Евразийского экономического союза	111
Из практики законодательства на государственном языке	118
Н.М. ПРИМАШЕВ	
Некоторые аспекты перевода технических терминов и норм сферы гражданской авиации	118
М.А. АЙЫМБЕТОВ	
Контекстное использование законодательных терминов	124
Ж.М. ТУРАРОВА	
Стилистические вопросы Гражданского кодекса	127
Зарубежный опыт	131
З.С. БАЙНИЯЗОВА (г. Саратов)	
Правовая система как юридический параметр формирования и развития гражданского общества в России	131
Б.Б. СУДАВИЧЮС (г. Вильнюс)	
Система надзора за финансовым рынком в Литовской Республике	135
Е.Б. ВАЙТЕКЕНЕ (г. Вильнюс)	
Constitutional grounds of legal regulation of citizenship in the Republic of Lithuania (Конституционные основы правового регулирования гражданства в Литовской Республике).....	141
А.В. СКРЫПНИКОВ (г. Москва), А.П. ДОЛГОВ (г. Пенза), К.А. ДОЛГОВ (г. Москва)	
Образовательные инициативы современной России	148
О.В. МУЗА (г. Киев)	
Формирование доктрины административного процесса в Украине	158
И.А. ГУМЕНЮК (г. Киев)	
Содержание понятия «социальные обязательства государства» в украинской юридической науке.....	164
С.А. БОГОЛЮБОВ (г. Москва)	
Эколого-правовые приоритеты Казахстана, России и Беларуси	168

Б.Б. САМАРХОДЖАЕВ, М.А. АХАДОВА (г.Ташкент)	
Понятие инвестиционных правоотношений и инвестиционной деятельности	176
О.О. ЖУРАВЛЕВА (г. Москва)	
Проблемы налогово-правового стимулирования негосударственного пенсионного обеспечения в Российской Федерации	182
А.В. ШМОНИН, О.И. СЕМЫКИНА (г. Москва)	
К вопросу о состоянии борьбы с преступлениями экономической направленности в России	187
В.Л. КУДРЯВЦЕВ (г. Москва)	
Объективная сторона преступления, предусмотренного ч.1 ст. 205 УК РФ «Террористический акт»: некоторые вопросы теории и практики	193
О.В. МАКАРОВА (г. Москва)	
О реализации международных стандартов отправления правосудия в уголовном судопроизводстве России.....	202
С.В. ПРИЛУЦКИЙ (г. Киев)	
Прямое участие народа при осуществлении правосудия: проблемы законодательного регулирования в Украине	211
Э.Л. СИДОРЕНКО (г. Москва)	
К вопросу о понятии и признаках потерпевшего в уголовном праве	218
Э. БЕСЕЛИЯ (г. Кутаиси)	
Концептуальные подходы по предотвращению пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания в Грузии	224
М.Н. КОПЫЛОВ (г. Москва), НГУЕН КУАНГ ТЬЕН (Вьетнам)	
Универсальное и региональное в международном праве об экологически устойчивых городах (на примере АСЕАН).....	234
Л.Э. КАМЕНКОВА (г. Минск)	
Международный центр по урегулированию споров при Экономическом Суде Содружества Независимых Государств: преимущества для хозяйствующих субъектов	242
И.М. АЛИЕВ (г. Баку)	
Сопоставление религиозности и государства в современном Азербайджане	247
Правоприменительная практика.....	251
К.А. АРАЛБЕКОВА «Плати алименты, ради детей!».....	251
Трибуна молодого ученого.....	253
Б.Н. КАРИПОВ	
Формирование и развитие либеральной идеологической парадигмы в XVIII - XIX веках.....	253
А.Д. НАУРЫЗБАЕВ	
Понятие «имущество», «имущественные права» и их соотношение с категориями «собственность» и «право собственности»	257
Г.Т. КАНАПЬЯНОВА	
Система гражданско-правовых способов защиты имущественных прав государства	265
Т.М. АЙТАНОВ	
Развитие института медиации в условиях социальной модернизации Казахстана	269
Г.Х. ЮСУПОВА	
О нормативной судебной практике Верховного Суда Республики Казахстан	274
А.Т. КОНЫСБЕКОВА	
Актуальные вопросы в проблеме противодействия торговле людьми	278
Д.Ж. СМАГУЛОВА	
Международно-правовое сотрудничество государств в сфере уголовного судопроизводства.....	283
Н. ЕЛАМАНОВ	
Взаимосвязь понятий «экстремизм» и «терроризм».....	288
С. С. УМАРОВ	
О некоторых вопросах применения нормативных постановлений Верховного Суда.....	293

А.С. СЕЙЛХАНОВА	
Совершенствование мер предупреждения в борьбе с торговлей людьми в Республике Казахстан	298
Б.С. КУЗЕМБАЕВА	
Транснациональная организованная преступность и ее признаки в Республике Казахстан	302
А.М. КЕНЖАЛИЕВА	
Понятие следственных ошибок в уголовном процессе	307
М.Ж. МЕЛДЕБАЙ	
Обеспечение безопасности личности, чести и достоинства осужденных	312
Е.К. КУРМАНОВ	
Предупреждение преступности.....	315
Т.Ж. СЫЗДЫҚОВ	
Меры противодействия латентизации преступности	319
У.Б. БАЙМАХАНОВ	
Информационная безопасность как средство противодействия киберпреступности.....	323
А.А. МУХАМАДИЕВ	
Квалифицирующие признаки субъективной стороны убийства в уголовном праве.....	326
Е.М. КУЛЬБАЕВ	
Уголовные правовые аспекты незаконного изготовления, переработки, приобретения, хранения, перевозки, пересылки, либо сбыта наркотических средств или психотропных веществ.....	330
О.Ж. ЖУКЕНОВ	
Оценка концепции проекта Предпринимательского кодекса Республики Казахстан	335
К. УМИРЗАХОВА	
Сравнительная характеристика национального и международного корпоративного права	338
Критика и библиография	342
РУМЕН СТЕФАНОВ	
Рецензия на книгу В. Катранджиева «Внешняя политика Европейского Союза». - Болгария. София: Военное издательство, 2011	342
Информационные сообщения	346
Информационное сообщение о круглом столе 12 февраля 2013 г.	347
Информационное сообщение о Всероссийской научно-практической конференции 13 февраля 2013 г. в г. Казань (Российская Федерация)	349
Информационное сообщение о международной научно-практической конференции «Новое уголовное законодательство Республики Казахстан: проблемы, тенденции и пути совершенствования» 20 марта 2013 г. в г. Астане	351
Информационное сообщение о круглом столе 29 марта 2013 г.	353
Информационное сообщение о круглом столе «Некоторые вопросы обеспечения аутентичности текстов правовых норм на русском и казахском языках» 5 апреля 2013 г. в г. Астане	356
Мудрые мысли	358
Юбилей	359
К 90-летию д.ю.н., проф. Кима В.А.	359
Институту законодательства Республики Казахстан – 20 лет	362

*Примашев Нұрзада Маханбетұлы,
ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының
бас ғылыми қызметкері, заң ғылымдарының кандидаты*

АЗАМАТТЫҚ АВИАЦИЯ САЛАСЫНЫҢ ТЕХНИКАЛЫҚ ТЕРМИНДЕРІ МЕН НОРМАЛАРЫН АУДАРУДЫҢ КЕЙБІР АСПЕКТІЛЕРІ

Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасының тілдік сапасының мәселелері туралы аз жазылып жүрген жоқ. Олардың басым көпшілігі заңдарға қатысты болып келеді. Ал, заң – қоғамдық қатынасты реттеуші негізгі нормативтік құқықтық акт. Оны толық жүзеге асыру үшін көптеген заңға тәуелді нормативтік актілер шығарылып (қабылданып) жатады, өйткені барлық заңдарды тікелей қолдану жағдайына келтіру мүмкін емес. Құқықтық табиғаты күрделі заңдарды тікелей жүзеге асыру үшін аса жоғары заңдық техникаға қоса жоғары құқықтық мәдениет те қажет. Тікелей қолданылатын заңдарды қалыптастыру – Қазақстан Республикасы үшін, мемлекеттік саясаттың түрі бола тұра, әзірге қол жетпес мақсаттардың бірі ғана болып отыр. Оған қоса заңның салалық мәселелері және бар. Міне, осы сияқты факторлар ұлттық заңнаманың басым көпшілігін құрайтын заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілер шығаруға алып келіп отыр.

Жалпы техникалық нормаларды аудару өте қиын іс екені белгілі. Бұл іс қосымша біліктіліктерді талап етеді. Сондықтан аудармашының тіл біліміне қоса техникалық білімінің не зияткерлік әлеуетінің жоғары болғаны дұрыс. Онымен қатар, Қазақстан Республикасында заңнама сапасына әсер ететін тағы бір ерекше фактордың бар екенін мойындау қажет. Нормативтік құқықтық актінің жобасын әзірлеуші, келісуші, тексеруші, сарапшы – мемлекеттік органдарда негізінен әйел мемлекеттік қызметшілер басым. Яғни, гендерлік тепе-теңдіктің сақталмауы жағдайында мемлекеттік басқару жүйесінде,

әсіресе орындаушы лауазымдарда басым болып отырған әйел мамандар да, әйел аудармашылар да бұл іске өз «үлестерін» косуда.

Техникаға қатысты мәтінді дұрыс аудару үшін, аудармашыға тек қана тілдік әлеует жеткіліксіз, өйткені оған күрделі техникалық процестерді де дұрыс түсіне білу қажет. Ол салада білікті маман болмаса да, техникадан хабары бар маманның болғаны абзал. Олай болмаса инженерлік-техникалық мәтіндер осы мақала объектісіндегідей құр сөздер жиынтығы болып қалуы әбден мүмкін. Сондықтан техникаға қатысты аудармада әйелдің ділі де ескерілуі қажет деп санаймын.

Әрине кемшіліктердің бәрі солардан деуден аулақпын, олар да маған ренжімес, бірақ дегенмен де техникалық мәтінді немесе инженерлік ойлауды қол астындағы сөздіктермен немесе олардың электрондық нұсқаларымен ауыстыру мүмкін емес. Осындай жайтты ескермесек, әйел мамандардың «маломерные суда / кішкентай соттар», «планировка грунта / топырақты жоспарлау», «нарезное автоматическое оружие / автоматты кескіш қару», «редкоземельные / сирек топырақты», «места отправления религиозного культа / дінге табынуды жіберетін орын», «лица мужского пола / еркек жынысты адамдар» және т.с.с. шексіз қате, тіпті күлкілі аудармалары ұлттық заңнамада көп жіберіле беретін болады. Өкінішке орай, мұндай мысалдар барлық мемлекеттік органдардың – нормативтік құқықтық актілер жобаларын әзірлеушілердің тәжірибесінде орын алып келеді.

Мақала объектісі¹ болып отырған нормативтік құқықтық акт – Қазақстан Республи-

¹ Ғылыми аппарат ұғымының элементтерін аудармай, сол күйінде қалдырған орынды деп санаймын

касы Үкіметінің 2011 жылғы 26 шілдедегі № 859 қаулысымен бекітілген «Қазақстан Республикасының азаматтық әуе кемелерінің ұшуға жарамдылығының нормалары» (бұдан әрі - Нормалар) 1590 тармақтан тұрады. Оның техникалық сипаттағы мәтінінде анықтамалар мен терминдер, сызбалар мен суреттер, кестелер мен формулалар берілген. Бұл нормалар азаматтық (әскеридің де) авиацияның негізгі элементі – әуе кемелеріне қатысты.

Актіде жіберілген қателерді әдеттегідей жіктеуге болады. Мысалы мұнда концептуалдық, орфографиялық, пунктуациялық, аударма, бірізділіктің жоқтығы және т.с.с. қателер кездеседі. Мысалы, Нормаларда әуе кемесінің қозғалтқышы – орыс тілінде бір ғана «двигатель» (2645 рет қолданылған) делінгеніне қарамастан, «қозғалтқыш» (бүкіл мәтінде ерекше көрсеткен мен. – Н.П.) деген нұсқасы 2579 рет, «қозғауыш» – 8 рет, «қозғағыш» – 7 рет қолданылғанын көруге болады. Оған қоса 4 рет «турбовинттік қондырғы» деген балама да бар. Келтірілген мысалдардан жоғарыда санағандарды қосқанда 2598 рет қолданылғанын көруге болады. Ал қалған 47 рет қолданылу фактісі мәтіндерді мұқият салыстырып тексеруден тұратын сараптамалық күрделі жұмысты қажет етеді. Оның басқа да баламаларының болуы да әбден мүмкін.

Авиацияның, оның ішінде ұшақтардың, негізгі ұғымдарына фюзеляж, канат, киль, қозғалтқыш, шасси, авиа-, радиожабдықтар және т.с.с. жатқызуға болады. Ал Нормалардың мақалаға мысал ретінде алынуы – «фонарь кабины» деген ұғымның «кабина шамы» деп аударылғандығынан басталды. Жоғарыда көрсетілгендей сөзбе-сөз, тікелей аударылған ұғымның дұрысы «кабинаның фонарі» болуы керек еді. Бұл жерде мәселе шамда емес, ұшақ конструкциясының негізгі элементтерінің бірі – экипаж кабинасының терезелерінде, немесе Нормалар тілімен көрсеткенде, «эйнектерде»².

Нормалардағы басты кемшіліктің бірі – бірізділіктің жоқтығы. Мысалы, дұрыс баламасы және мәтінде де кездесетін «турбовинттік қозғалтқыш» (турбовинтовой двигатель) деген ұғымның «турболы-винтолы қозғаушы», «турболы-винталы қозғауыш» сияқты нұсқалары бар. Мәтінде «воздушный винт» деген ұғымның «әуелік винт» және «әуе винті» деген нұсқаларына қоса, таза қазақша «ауалық бұрам» деген артық аудармасы да берілген. Екі

нұсқада берілген «шабуыл бұрышы» мен «әсер ету бұрышы» дегендердің орысша бір ғана «угол атаки» деген баламасы бар. Осындай мысалдарға «тынымсыз ауа» мен «қолайсыз әуе» дегендерді де қосуға болады.

Нормаларда техниканың, оның ішінде авиация мамандарының өздері түсінуі қиын «әуе винтінің қадамдарын ұлғайту арқылы оның тарқатылуын болдырмауға арналған қорғаушы құрылғы» деген сөйлем нақтылауды қажет етеді. Мұндайда, норма мамандарға арналған дегеннің өзінде де оларды қажет кезінде қолдана алатын өзге де адамдардың мүдделерін ойлаған да абзал болар.

Тікелей аудармасы мүмкін дұрыс болар, бірақ ұшақтың «қозғалтқышын ажырату» деген ұғымды түсіну қиын. «Ажырату» ұғымы негізінен электр құрал-жабдықтарына қатысты қолданылады. Мысалы, электрқозғалтқышты желіден ажырату және т.с.с. Осындай қателі сөз тіркестеріне «локализациясыз өрт / нелокализованные пожары» (қазақшасы «өшірілмеген» не мәнмәтінге байланысты «оқшауландырылмаған» деген дұрыс болар), «газдың түсуі / сброс газа» (бұл да мәнмәтінде іс-әрекетке не процеске қарай аударылатын тіркес), «қадамдық қозғалтқыштар / маршевые двигатели» («негізгі қозғалтқыштар» деуге болады, өйткені авиацияда қосымша, көтеруші не көтергіш қозғалтқыштар қолданылады), «кемінде екі қозғалтқыш (марштардың) болуы / не менее двух двигателей (маршевых)» (мұнда да «негізгі қозғалтқыш» деуге болатын еді).

Келесі «жылдамдық арыны / скоростной напор», «отын қотару сорабы – әуе кемесінің... арналған сорғы» деген мысалдардан ерекше көрсетілген сөздерді түсіну қиын. Соңғы тіркестегі сөздің орысша нұсқасы «насос» деген сөз. Осы сияқты «қозғалтқыш корпусының ішінде сынықтары алмайтын ротор элементтерінің қирауы (оқшауландырылмаған қираулар)» (ерекше көрсетілген сөз «қалмайтын» болуы да мүмкін!) деген ұғымды түсіну мүмкін емес. Олардың қатарына «қозғалтқыштың ағатын бөлігі» («проточная часть двигателя» деген ұғымның тікелей аудармасы) дегенді де қосуға болады.

Аудармашының (лардың) норманы түсінбеуінен туындаған қателерге «Қозғалтқыштың әуежинағышына берілген судың көлемі жанбыр кезінде қозғалтқышқа түскен 1

² Орыс тіліндегі материалдардың бәрінде де экипаж кабинасына қатысты «окно» деген сөздің орнына, авиацияның пайда болу уақытынан келе жатқан «фонарь» сөзі қолданылады.

м³ ауаның құрамына сәйкес келуі тиіс» (орысшасы – «Количество воды, подаваемой в воздухозаборник двигателя, должно соответствовать ее содержанию в 1 м³ воздуха, поступающего в двигатель во время дождя» деген сөйлем) сияқты мысалды келтіруге болады. Бұл сөйлемдегі мәселе – 1 м³ ауа құрамындағы судың мөлшерінде. Келесі мәселе уақытқа қатысты, сондықтан «берілген», «түскен» деген сөздердің орнына тиісінше «берілетін», «түсетін» деген сөздерді қолданғанда дұрыс болар еді). Осы сияқты мысалдарға «ӘК ұшып көтерілу үшін белгіленген жалғасқанатшалар, алғы қанатшалар бұрыштарға ауытқыған» (закрылки, предкрылки отклонены на углы, установленные для взлета ВС) дегенді жатқызуға болады. Бұл жерде мәселе әуе кемесінің конструкциясына қатысты, сондықтан сөйлемнің бірінші бөлігіндегі «жалғасқанатшалар» ерекше көрсетілген тіркестің алдына шығару қажет еді.

Нормаларда берілген авиациялық қозғалтқыштардың конструкциясына қатысты «қос контурлы қозғалтқыштар» деген ұғымда «екі» дегенді қолдану қажет еді. Өйткені «қос» сөзі контурлардың ерекшеліктерін (конструкциялық, қысымдық, температуралық және т.с.с.) көрсете алмайды. Яғни бұл аударманы да қате деп есептеуге болады.

Авиацияда және техниканың барлық салаларында кездесетін, қазақ тіліне аударылуы қиын сөздердің бірі – «разгерметизация». Нормаларда ол «герметизациясыздандыру» деп аударылыпты. Бұл күрделі баламадан мұндай процесті біреудің жасайтыны аңғарылады, ал аталған процес өздігінен табиғи не басымды түрде техникалық себептерге байланысты жүруі мүмкін. Мысалы, металдың «шаршауы», тұмшалағыштың кеуіп қалуы, сыртқы себептерден зақымдану және т.с.с. себептерден. Сондықтан оның «бостану» сияқты баламасын не заңнамада қолданылып жүрген осы тектес «разаттестация» деген сөз сияқты өзгертпестен, бірақ тырнақшаға алып қолданған орынды болар.

Аударма болғасын, кейбір жағдайларда сөзбе-сөз аударудың да артық болатын кездері болады. Сондықтан Нормалардағы «Мұздануға қарсы қорғау» (Противообледенительная защита) дегенде соңғы сөздер үйлеспейді. Бұл ретте сөйлемді тікелей аударғаннан гөрі «мұзданудан қорғау» десе орынды болатын еді.

Аталған Нормаларда кейбір тармақтар не бөліктер толық аударылмай қалған. Мысалы, «При проверке элементов гидравлических и пневматических коммуникаций двигателя на герметичность и прочность, элементы гидравлических и пневматических коммуникаций двигателей, от которых требуется непроницаемость для рабочей жидкости, газа или воздуха, должны подвергнуться испытаниям под давлением» деген норманың «Қозғалтқыштың гидравликалық және пневматикалық коммуникациялар жұмысшы сұйықтықтарының, газдың немесе ауаның өтпеуін талап ететін элементтері қысымдағы сынақтарға ұшырауы мүмкін» деген баламасында «элементов гидравлических и пневматических коммуникаций двигателя на герметичность и прочность» деген және өзге де тіркестер аударылмай қалып кеткен. Оны сөйлемнің көлемінен-ақ байқауға болады.

Нормалардағы дұрыс аударылмағандарға «жөндеуші әуе винті», «әуе винті істен шығуы» (дұрысы тиісінше «жөнделген әуе винті», «әуе винтінің істен шығуы») сияқты мысалдарды келтіруге болады. Ал «Модифицированный двигатель» деген ұғымды «түрлендірілген қозғалтқыш» деп тікелей аудармай «жетілдірілген» деуге болатын сияқты, өйткені қандай да бір конструкциялық өзгертулер жетілдіру мақсатында жасалады емес пе? Түрлендіру деген ұғымның техникаға қатысы аз болса керек.

Нормалардағы кейбір тармақтардың сәйкессіздіктерін салыстыру арқылы ғана толық көрсетуге болады. Сондықтан келесі бірер мысалдарды кесте түрінде берген орынды деп таптым. Сондықтан мынадай мысалдарда:

171. Все ВС, на борту которых разрешен провоз более 19 пассажиров, оснащаются как минимум одним или двумя аварийными радиомаяками системы КОСПАС - САРСАТ любого типа (ELT - сокращенная аббревиатура на английском языке).	171. Бортында 19-дан астам жолаушыларды тасымалдау рұқсат етілген барлық ұшақтар ең аз дегенде бір авариялық автоматты жетек бергішімен (ELT) немесе кез келген үлгідегі екі ELT-пен (КОСПАС-САРСАТ авариялық радиоманар жүйесімен) жаракталады.
---	--

деген тіркесте артық сөздердің қолданылғаны көрініп тұр. Келесі мысалда

246. В случае нагружения элементов конструкции фюзеляжа, аэродинамические нагрузки на фонари негерметической кабины экипажа следует определять из испытаний в аэродинамической трубе ... при определении нагрузок на вертикальное оперение. Примечание 2: если фонарь включается в работу силовой части конструкции фюзеляжа, его прочность должна быть проверена на все случаи нагружения фюзеляжа с соответствующими коэффициентами безопасности. Жоқ	246. Фюзеляж конструкциясының элемент-терін жүктеу жағдайларында экипаж кабинасының шамдарына аэродинамикалық жүктемелерді ... тік қауыр-сындануға жүктемелерді айқын-даған ... Ескертпе 2: Егер шам фюзеляждың конструкциясы күштік бөлігінің жұмысына іске қосылса, оның беріктігі қауіпсіздіктің тиісті коэффициенттерімен фюзеляжды жүктеудің барлық жағдайларына тексерілуге тиіс. Герметикаланған кабиналар. Герметикалық кабинадағы максимальді қысым. Герметикалыққа фюзеляждарды сынақтан өткізген кезде (жаңаларды да, жөндеуден кейін де) нығыздау қысым максимальді пайдалану қысымнан аспауға тиіс. Герметикалық кабинаның ішінде сиретілу.
--	---

ерекше көрсетілген сөздерден, бір ұғымның бірнеше нұсқасының қолданылғанын және «аэродинамикалық тұрба» деген ұғымның қалып кеткенін көруге болады. Жалпы табиғатта да, авиацияда да және қазақ тілінде де жоқ «тік қауырсындануға» деген тіркестің орнына «киль» деп қалдыруға болатын еді. Өйткені «вертикальное оперение» және «киль» дегендер бір ұғым. Оған қоса «тік қауырсындану» деген тіркес ұғымды емес, жоқ процесті білдіреді. Осы сияқты, дайындықсыз немесе арнайы зерделеусіз «сиретілу» деген сөзді де түсіну қиын.

Келесі мысал ондағы ерекше сөздердің орыс тіліндегі мәтінде жоқ екендігін, яғни мәтіндердің теңтүпнұсқалығын қамтамасыз етудің мүмкін еместігін көрсетеді.

249. Окна, стекла фонарей, крышки люков и двери, включая элементы крепления этих частей герметических кабин к фюзеляжу, должны проверяться на случаи ...	249. Герметикалық кабиналардың терезелеріне, шамдарының әйнектеріне, люктары қақпақтарына және есіктеріне жүктемелер. Терезелер, шамдардың әйнектері, люктардың қақпақтары және есіктер, фюзеляжға герметикалық кабиналары осы бөліктерінің бекітпе элементтерін қоса...
--	--

Сол сияқты келесі мысалды, біріншіден түсіну қиын, екіншіден нормада бірізділік сақталмаған.

1506. В конструкции фильтра должен быть клапан для перепуска масла в количестве, необходимом для питания воздушного винта и его агрегатов в случае засорения фильтрующих элементов или при запуске двигателя с температурой масла, близкой к минимальной допустимой по условиям эксплуатации. Смысл и унос отложений с фильтрующего элемента при открытии перепускного клапана должен быть исключен.	1506. Сүзгіш конструкциясында әуе винті және оның агрегаттарын қоректендіруге қажетті мөлшерде майды өткізуге арналған, сүзіп тұрған элементтерде қоқсық толған немесе қозғағышты пайдалану шарттары бойынша ең аз жол берілетін май температура-сымен ұшырған кезде арнайы клапаны болуы керек. Өткізгіш клапанын ашқан кезде сүзгіш элементтерден жуу және қоқыстарды алып тастауға жол берілмейді.
--	---

Қарастырылған нормативтік құқық актінің қазақ тіліндегі мәтінінің күрделі аударылғаны көрініп тұр. Ондағы бірізділіктің жоқтығы бірнеше маманның аударғанын көрсетеді. Әрине, салалық техникалық күрделі мәтінді аудару кез келген аудармашының қолынан келе бермейтін іс. Сондықтан аударылған бүкіл мәтінді техникалық білімі бар, оның ішінде авиацияға қатысы бар негізгі маман

тексеріп, бір қолдан редакциялау қажет еді.

Заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілер, оның ішінде салалық әрі техникалық сипаттағылардың да, қолдану аясының тарлығына қарамастан сапалы аударуды талап етеді. Өз кезегінде сапалы аудару үшін жоғары деңгейдегі ұйымдастырушылық шараларды ұдайы жүргізіп отыру қажет деп санаймын. Аудармашыларды әлеуметтік және қаржылық қолдау да қажетті шаралардың бірі. Мемлекеттік органдарда мемлекеттік қызметші ретіндегі тиісті санаттары мен мәртебелеріне қарамастан, тәжірибе жүзінде соңғы орындарда саналатын аудармашыларға, шындығында қостілді маманға оң көзбен қарау да сапалы аударманың кепілі бола алады деп санаймын.

Өкінішке орай, сапасыз заңнамаға мемлекеттік қызметшілерді қысқарту тәжірибесі де теріс әсер тигізіп келеді. Сондықтан мемлекеттік лауазымдарды оңтайландыру аясында бірінші кезекте аудармашыларды қысқартудың теріс тәжірибесі де көріне бастады. Кез келген аудармашылар орындаған аударма сапасы сын көтермейді. Олардан мәтінмен қайта жұмыс істеуді талап ету мүмкін емес, өйткені бәріне негізгі тапсырыс орындалса болғаны. Мемлекеттік органдарда орындалған аудармашылық жұмысты қабылдап алу да үлкен мәселе сияқты.

Кез келген нормативтік құқықтық акт жобасының сапасын көтеру үшін аудармашыларға қажетті уақыттық жағдай жасау қажет, өйткені орыс тілінде жасалатын жо-

баларды аударуға өте қысқа уақыт беріледі. Асықтырылған жерде және істе сапа болмайды. Өкінішке орай, барлық мемлекеттік органдарда осындай тәжірибе кең орын алып отыр. Бірақ, олардың бәрінде де сұрауға, шаралар қолдануға келгенде, бірінші кезекте аудармашыларға қолданылады екен. Сондықтан аудармашыларға қосымша талаптар қоюмен қатар, олардың ұсыныс-тілектерін ескеретін уақыт жетті. Олай етпесек, осындай Нормаларда жіберілгендей қателер жалғаса беретін болады. Сонымен қатар, қазақ тіліндегі нормативтік құқықтық актілерге қоғамдық сұраныс тумамай да жағдай өзгермей қала береді.

Қазақстан Республикасының екі тілдік мемлекеттілік жағдайында заңнама сапасының жоғары деңгейде болуының басты факторының бірі болып ұйымдастыру шаралары табылады. Осы шараға түрлі себептерге байланысты дұрыс көзқарас болмай келеді³. Мұндай жағдайды мейлінше тезірек өзгерту қазақ тіліндегі заңнаманың сапасын көтеруге тың серпіліс, жаңа мүмкіндік берер еді.

Жоғарыда қарастырылғандар шексіз кемшіліктердің кейбіреулері ғана⁴. Оларды жою да, алдағы уақытта жібермеуге тырысу да күн тәртібінен түспеуге тиіс. Сондықтан аудармашылық қызметте де, мемлекеттік қызметте де нормативтік құқықтық актінің қазақ тіліндегі мәтінінің сапасы әрі көрсеткіш, әрі міндет екенін естен шығармаған абзал.

³ Өкінішке орай, түрлі себептерге байланысты, оның ішінде жасанды табиғаттыларды қоса алғанда, аудармалық сипаттағы ұлттық заңнаманың қазақ тіліндегі мәтіні сын көтермейді. Әрине аударманың басты мәселесінің бірі – тіл байлығында немесе лексикалық құрамда. Бұл жерде орыс тіліндегі мәтін де кемшіліксіз емес екенін ескерте кету қажет. Оған қоса, орыс тілінде де жаңа ұғымдар мен тіркестердің күн сайын пайда болып жатқанын да естен шығарман жөн, өйткені олардың әзірге бейресми болғанымен, кейбіреулерінің кейіннен заңнама лексикасына кірмейтініне ешкім кепілдік бере алмайды. Негізінен неологизмдік сипаттағы ұғымдар мен тіркестер әсіресе ғаламтор (оның техникалық жабдықтары мен технологиясы) лексикасы арқылы орыс тілін «байытуда». Әрине, оған орыс тілінің сөзжасам жолдары мен тетіктері де жеңіл мүмкіндік береді. Мысалы, ғаламтордан соңғы кездері орыс тілінің лексикасына, қазақ тіліне аударылуы немесе бейімделуі өте қиын, «скайпнуться», «твиттерить», «твиттероман», «блоггер», «еурогеодон» және т.с.с. неологизмдердің енуі туралы мәліметтерді кездестіруге болады. Осындай ұғымдардың көзі болып саналатын ағылшын тілі де әлеуметтік жағдайға, ғылым мен техникаға, мәдениет пен спортқа қатысты осы өмірге лайық жаңа неологизмдермен толықтырылып жатады екен. Мысалы, Ұлыбританияның публицистикалық лексикасында «to kerzhakov/ kerzhakoved» («кержаковить / скержаковил», яғни допты Ресей құрама командасының футболшысы А. Кержаков сияқты соға алмай қалу / қалды, «to medal» (жарыс жүлдесінен үміткер), «games maker» (жарысты ұйымдастырушылардың көмекшілері - еріктілер), «muddie» (MUD компьютерлік ойынына құмар адам) және т.с.с. жаңа етістіктер мен ұғымдар пайда болыпты (www.dni.ru). Осыға орай мұндай құбылыстың жалғаса беретіні анық. Оның оң және теріс жақтары да бар екені анық, бірақ мұндай жаңашылдықты бағалау мақала міндетіне кірмейді.

⁴ Мақала объектісінің мәтіні ресми көздерден алынды. Мен біраздан бері көтеріп келе жатқан ресми көздердің «ресмилігі» мәселесі күн тәртібінен түскен жоқ. Мәтінді өздерінің ресми сайттарында жариялап, оның соңында «ресми емес» деп көрсетіп жатқан жатқан ресми құрылым бірліктерінің қажеті неде?

Қолданылған әдебиет тізімі

1. Қазақстан Республикасының азаматтық әуе кемелерінің ұшуға жарамдылығының нормалары: Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 26 шілдедегі № 859 қаулысымен бекітілген // «Заң» ДҚ. (9.2.2013)
2. Нормы летной годности гражданских воздушных судов Республики Казахстан: Утверждены постановлением Правительства Республики Казахстан от 26 июля 2011 года № 859 // БД «Закон». (9.2.2013).
3. www.dni.ru. (9.2.2013)

Мақалада азаматтық авиацияның техникалық терминдерін қазақ тіліне аударудың кейбір аспектілері қарастырылады.

Автордың ойынша техникалық терминдерді аудару тілдік әлеуетпен қатар техникалық білімді де қажет етеді. Техникалық терминдер мен сөз тіркестерін қате аудару техника құралдарының қызметін түсінбеуге, техникалық апаттар мен ақауларға алып келуі мүмкін.

Түйін сөздер: азаматтық авиация, салалық ерекшелік, тікелей аудару, аудармашының мәртебесі.

В статье рассматриваются некоторые аспекты перевода на казахский язык технических терминов гражданской авиации.

По мнению автора, перевод технических терминов требует наряду с языковыми, технических знаний. Неправильный перевод технических терминов и словосочетаний могут привести к авариям и неисправностям.

Ключевые слова: гражданская авиация, отраслевая специфика, прямой перевод, статус переводчика.

This article discusses some aspects translation of Kazakh technical terms of civil aviation.

According to the author, the translation of technical terms require not only linguistic, technical knowledge. Wrong translation of technical terms and phrases can lead to accidents and malfunctions.

Keywords: civil aviation, sectoral specification, direct translation, the status of the translator.

Нұрзада Маханбетұлы Примашев,

ҚР Заң шығару институты Лингвистика орталығының бас ғылыми қызметкері, з.ғ.к.

Азаматтық авиация саласының техникалық терминдері мен нормаларын аударудың кейбір аспектілері

Примашев Нурзада Маханбетович,

главный научный сотрудник Центра лингвистики Института законодательства РК, к.ю.н.

Некоторые аспекты перевода технических терминов и норм сферы гражданской авиации

Primashev Nurzada Makhanbetovich,

chief research associate of of the Linguistic Center of the Institute of Legislation of the Republic of Kazakhstan, c.j.s.

Some aspects of translation of technical terms and rules of the civil aviation